

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Milovan Zelen – Slavko Jurič

– tigrovec, partizan in zavezniški (četniško-britanski) obveščevalec

Milovan Zelen
(Vir: Novi glas, Trst, 2015)

O **Milovanu Zelenu** (1909–1944), mlajšem bratu **Danila Zelena**, vojaškega vodje organizacije TIGR, ni v slovenskih leksikonih nobenih podatkov. Zato sem pobrskal po spletu in našel podatke italijanske OVRE in ameriške CIE!

No, najprej pa vendarle predstavljam »domače« podatke, pogojno rečeno dvoje vrste podatkov: »tigrovske« in »partizanske«.

Tigrovski viri:

Dne 22. 11. 1944 je bil Milovan Zelen - Slavko na Opčinah pri Trstu po nemškem zajetju ustreljen in nato sežgan v Rižarni. Bil je član DOS (Državne obveščevalne

službe, četniške) oz. britanske obveščevalne skupine BBZ v Trstu, ki jo je vodil **Jože Golec - Jojo**. Skupaj z njim je bil likvidiran tudi **Tugomir Sušnik** (1925–1944)¹, o katerem kmalu sledi poseben članek (našel sorodnike v Ljubljani).

Njuno delovanje je raziskoval tržaški časnikar **Ivo Jevnikar**². Zelen in Sušnik sta bila pripadnika – operativca DOS, katere člane so Nemci aretirali 28. 6. 1944 v Batini palači v Ljubljani, sedežu DOS-a in jih poslali v taborišča – Dachau in Buchenwald. Oba sta se tej aretaciji izognila in se znašla v Trstu, kjer sta postala del Vahnikove obveščevalne mreže (britanske – BBZ) in zbirala podatke o nemških silah na širšem tržaškem območju. To skupino je vodil omenjeni Jože Golec – Jojo, a njeni člani so bili tudi slikar **Zoran Mušič**, **Hrvoje Maister**, sin generala Rudolfa Maistra, pater **Placido Cortese**³ in drugi. Zelen in Sušnik sta imela postojanko v ulici Giustinelli⁴, v središču Trsta. Gestapo ju je aretiral septembra ali oktobra 1944 in zaprl v koronejske zapore, kjer so ju zasliševali in mučili.

Zanimiva je zgodba **Jožefa Melaherja - Zmagoslava**, samozvanega poveljnika štajerskih četnikov, ki je trdil, da je bil njegov najboljši nemški zaupnik **Fritz Werdnik**, enoroki poročnik Abwehra iz Radvanja v Mariboru, tudi sošolec Jožeta Golca - Joja, vodje tržaškega podcentra britanske obveščevalne organizacije BBZ in dobrega prijatelja **Ivana Briclja**, glavnega radiotelegrafista majorja Karla Novaka, poveljnika slovenskih četnikov⁵.

In prav Werdnik je bil glavni gestapovski zaupnik, ki je razkril svojega mariborskega sošolca v Trstu in njegove sodelavce.

Zanimiv podatek o **četniškem poročniku Slavku Zelenu** (Milovanu, moja opomba) najdemo v knjigi *Razdvojeni narod*⁶, (ne pa tudi v seznamu oseb), kjer avtorica navaja, da je bilo med četniki največ pripomb zoper kapetana **Janka Debeljaka**, namestnika majorja **Karla Novaka**, poveljnika slovenskih četnikov, pa tudi zoper poročnika **Draga Tomažiča - Ciga** in poročnika **Slavka Zelena!**

Nekaj zanimivih podatkov o Zelenovih iz Senožeč nam je posredoval zgodovinar **dr. Ervin Dolenc** (1960–2009), tudi rojen v Senožečah. V *Glasniku* občine Divača je februarja 1991 objavil članek z naslovom *Cvetkova povezanost s Senožečami*, v katerem je razkril, da je bil znani **Rudolf Cvetko**, rojen 17. 11. 1880 v Senožečah očetu Janezu, orožniškemu stražniku in materi Ivani Zelen, kar pomeni, da je bil bratranec Danila in Milovana Zelena!

¹ Mag. Renato Podberšič, *Pohaba resnice*, Časnik - spletni, 8. 4. 2015.

Identifikacijo žrtev v Rižarni je predhodno opravil: Albin Bubnič, *Rižarna*, 1975, Primorci.si.

² Ivo Jevnikar, *Pozabljeni žrtvi boja za svobodo – Slavko Zelen in Tugomir Sušnik*, Novi glas, Gorizia, 28. 11. 2014.

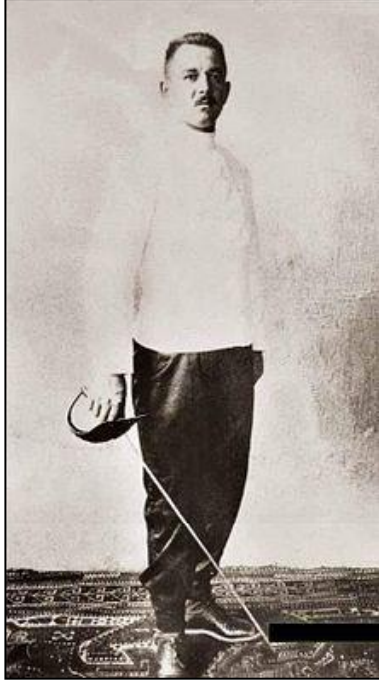
³ Predlog za proglasitev za mučenca, Priloga – 1.

⁴ Zanimivo: v tej ulici je tudi četniški radiotelegrafist **Ivan Bricelj** imel svojo »postojanko« v neki stavki v 6. nadstropju, sicer nemški dvojni agent, ki je s četniki vodil radijsko igro! Glej priponko 17.

⁵ Marijan F. Kranjc, *Napad štajerskih četnikov na orožniško postaja v Sv. Juriju ob Ščavnici leta 1944*, Glasilo, Gornja Radgona – 2006.

⁶ Tamara Griesser - Pečar, *Razdvojeni narod*, Ljubljana, Mladinska knjiga – 2007, broširana izdaja, opomba na str. 224.

Naj omenim, da je bil Rudolf Cvetko avstro-ogrski častnik in upokojeni orožniški podpolkovnik, predvsem pa je znan, da je kot prvi Slovenec, sicer član avstrijske ekipe, leta 1912 osvojil moštveno srebrno olimpijsko medaljo v sabljanju.

Rudolf Cvetko (1880–1977), sabljač
(Vir: Google, Slike)

Vsekakor pa so izredno zanimivi in tudi dragoceni podatki, ki nam jih je E. Dolenc posredoval o Zelenovih iz Senožeč⁷. Gre predvsem za podatek, da je pred letom 1930 v Senožečah delovalo vsaj 10 tigrovcev, med katerima sta bila tudi brata Danilo in Milovan Zelen. E. Dolenc navaja podatke o treh trojkah, in sicer: v prvi sta bila Danilo in Milovan, brata **Jakob** in **Tone Krebelj** ter **Ferdo Bidovec** iz Trsta (brata Krebelj sta kmalu zatem emigrirala v Argentino), v drugi trojki so bili: **Filip Prekrsky**, **Zoran Gorenc** in **Tone Martinčič**, vodja tretje trojke pa je bil **Andrej Ferfila Tehant** z dvema tigrovčema, za katere pa imen ne navaja.

V zanimivem referatu na simpoziju o Zelenu je E. Dolenc 1. 6. 1991 navedel podatke o ukrepih fašistične oblasti v Senožečah, pa tudi pričevanje **Franca Antončiča** iz Gabrča, ki je naštel naslednje tigrovce: Tone Martinčič - Špoljkov, **Stanko Čermelj**, Zoran Gorenc, **Jože Šturm**, **Franc Pavlovčič - Škupnik**, **Franc Ferfila - Lončar**, **Franc Martinčič - Jerak** in sestra **Ivanka** (padla v NOB), Andrej Ferfila - Tehant, **Tone Koritnik**, **Tone »Majdatov«** in **Mahnič (Mačkar)**, vsi iz Senožeč.

⁷ Mag. Ervin Dolenc, *Senožeče v času Zelenove mladosti*, referat na simpoziju o Zelenu v Senožečah 1. 6. 1991. Priloga – 2.

Dr. Ervin Dolenc, *Senožeče, Skupnost na prepihu*, Kronika, Ljubljana – 1994.

E. Dolenc tudi navaja, da je Danilo Zelen leta 1935 v Parizu sodeloval pri podpisu sporazuma o sodelovanju s KPI, da je bil del tigrovcev, tudi Milovan Zelen, predvsem za sodelovanje s Kraljevino Jugoslavije, torej tudi z VKJ.

Čeprav niso znani podrobnejši podatki o povezavah in delovanju Milovana Zelena za četniško in britansko obveščevalno službo, predvidevam, da ga je prav starejši brat Danilo seznanil s svojimi znanci – obveščevalci VKJ in britanske Soe. Verjetno bi nam gestapovski dokumenti razkrili marsikatero skrivnost o Milovanu Zelenu. Tudi italijanski.

No, nekaj podatkov je vsekakor razbrati iz partizanskih virov, zato jih tudi obširneje navajam.

Partizanski viri:

Po partizanskih virih (7) je imel Milovan Zelen kot partizan psevdonim »Skala«, kot četnik pa »Slavko«.

Od kdaj je bil v partizanih in v kateri enoti, nisem našel podatka.

Ker je njegovo delovanje povezano predvsem z lažnim *»Štajerskim bataljonom«*, katerega pripadniki so bili predvsem četniki iz Bizovika, navajam o tem podatek iz svoje knjige *Plava garda*⁸:

O nastanku in delovanju »Štajerskega bataljona« obstaja neposredno pričevanje. Prvi odred nacionalne ilegale, ki je bil bolj znan kot lažni »Štajerski bataljon«, je bil ustanovljen 17. 5. 1942 v Bizoviku in je štel 17 pripadnikov (3 častniki, 1 rezervni častnik, 2 podčastnika in 11 vojakov – rezervistov), ki so bili pripadniki Slovenske legije, Narodne legije, akademskega društva Straža in častniškega zbora (11 iz Ljubljane, ostali iz okoliških vasi). Pred odhodom sta pripadnike odreda nagovorila major Novak in kapetan Debeljak. Po načrtu naj bi šli na Gorjance, med potjo pa naj bi se jim pridružili številni prostovoljci, vendar pa jih je pristopilo le malo. Do Žužemberka je odred spremljal kapetan Josip Lesjak. Poveljnik odreda je bil aktivni kapetan Milan Kranjc, pomočnik pa kapetan Dobrivoje Vasiljević - Iztok. V začetku naj bi odred deloval v trojkah. Prvo bojno akcijo je izvedel 25. maja 1942 v okolici Kompolj, ko je zavrnil napad Dolenjskega partizanskega odreda, ki ga je vodil Janez Marn - Črtomir Mrak. Seveda pa se niso spopadali z okupatorjem.

Vse tri legije so bile deli (oddelki) Jugoslovanske (kraljeve) vojske v domovini (JVvD) pod vodstvom generala Draže Mihailovića. Slovenski četniki so v začetku okupacije sodelovali s partizani (na Gorjancih) ali pa so se celo (šest tednov) predstavljali kot partizani (»Štajerski bataljon«). No, kmalu so pokazali, na čigavi strani so. Namreč, že 11. julija 1942 je prišlo do prvega medsebojnega vojaškega spopada pri Zajčjem Vrhu in na Dolžu, pa tako nekateri štejejo ta datum za začetek slovenske državljanske vojne med partizani in protikomunističnimi silami (četniki). Prvi spopad se je dejansko

⁸ Marijan F. Kranjc, Slobodan Kljakić, *Plava garda – zaupno poročila poveljnika*, Pro-Andy, Maribor – 2006 in *Slovenački četnici*, Višnjic, Beograd – 2006.

zgodil že prej, pri Kompolju (25. maja 1942), nato na Starem gradu, znana pa je tudi likvidacija partizanskega komisarja Frana Packa. Ljudje naj bi četnike klicali tudi »beli partizani«, ker niso hoteli sodelovati pri likvidaciji župnikov in faranov.

Tako kot ostali četniški poveljniki na Hrvaškem in v Bosni je tudi major Novak zaprosil Italijane za orožje in skupen boj proti komunistom oziroma partizanom. Pri tem mu je pomagal novomeški kaplan Wolbank. Njegov »Štajerski bataljon« se je prelevil v Legijo smrti, Italijani pa so jih preimenovali v Mvac – Milizia volontaria anticomunista! Mnogi Slovenci so bili upravičeno razočarani, saj niso pričakovali, da se bodo slovenski četniki podredili italijanskemu okupatorju! Major Novak v svojem zaupnem poročilu zatrjuje, da ni odločal o sodelovanju z Italijani!? Odločitev o preimenovanju naj bi sprejelo politično vodstvo v Ljubljani, seveda po dogovoru z Italijani. Borci – »legalisti« naj bi se razdelili!

Skupina 11 pripadnikov iz Bizovika se je vrnila v domači kraj in tako je nastala domobranska posadka na Urhu ... Poleg ostalih zločinov so po nalogu kaplana **Franca Glavača** jeseni 1942 umorili kapetana Josipa Lesjaka - Lampeta, ker je menda sodeloval s partizani!

Navajam kratek povzetek virov:

- 1) Konec maja 1942 je h gorjanskim partizanom prišel iz Hrvaške Milovan Zelen - Skala, ki je imel tri identitete (in legitimacije). Bil je doma iz Ljubljane, nazadnje v službi v Velenju. Povezal se je s »Štajerskim bataljonom« in ko so se partizani odločili, da jih 10. julija 1942 napadejo, jih je partizan Milovan Zelen - Skala obvestil, da so se umaknili⁹!
- 2) 11. 7. 1942 je Milovan Zelen obvestil »Štajerski bataljon« o lokaciji bližnjega taborišča partizanov, ki pa ga niso napadli¹⁰.
- 3) Partizanski napad na lažni »partizanski« bataljon je 11. julija 1942 vodil **Ivan Majnik - Džem**, poveljnik bataljona Belokranjskega odreda, vendar se je po krajšem spopadu sestal s četniškim kapetanom **Dobrivojem Vasiljevičem - Istokom**, ki ga je »prepričal«, da je »partizan«, pa sta potem šla celo skupaj na večerjo!

Mnenje avtorja: Prihod Milovana Zelena k partizanom na Gorjance je bil zares nenavaden (iz Hrvaške, 3 legitimacije – 3 identitete so navadno imeli agenti Gestapa)! Vseeno menim, da je bil Milovan Zelen prej britanski agent oz. tajni sodelavec Vauhnikove britanske mreže BBZ. Namreč, starejši brat Danilo Zelen je bil tajni sodelavec britanske SOE od 1939, pa tudi obveščevalne službe VKJ od 1932. Za njega, verjetno pa tudi za mlajšega brata Milovana, je gotovo vedel kapetan I. razreda **Josip Lesjak - Lampe**, pomočnik načelnika ObC VKJ v Ljubljani, ki pa je po

⁹ Franček Saje, *Belogardizem*, SKZ v Ljubljani, 1952, str. 302, priča Alojz Čukajno - Džura.

¹⁰ Ibidem, str. 303, Jakošev dnevnik.

kapitulaciji VKJ postal pripadnik slovenskih četnikov, ki jim je poveljeval major **Karl Novak**. In Lesjak je maja 1942 na Dolenjsko spremljal lažni partizanski »Štajerski bataljon«, v katerega s hrvaške strani pride »novi« partizan – Milovan Zelen - Skala! Navadna »triper kombinacija«, kot smo v žargonu to imenovali!

- 4) Do 29. julija 1942 je »Štajerski bataljon« hajkal partizane po Dolenjski in storil nekaj zločinov nad partizani in civiliste. Tega dne je kaplan **Anton Šinkar** v Novem mestu dosegel sporazum z Italijani o sodelovanju, vendar so morali izročiti seznam moštva. Ta seznam 140 četnikov je sestavil Milovan Zelen, s tem, da je sebe in tri častnike (**Kranjca**, Vasiljevića in **Tomažiča**) prikrl s psevdonimi¹¹ (Vasiljević: Nsapovič Milovana Nikola, 15. 2. 1909 v Ljubljani, Kranjc: Koritnik Antona Edvard, 13. 2. 1914, Maribor; **Zelen: Juric Janeza Slavko, 1. 9. 1921, Celje?**; Tomažič: Senekovič Hugo, 13. 1. 1913, Maribor).

Mnenje avtorja: Ker je bil Milovan Zelen - Slavko avtor seznama pripadnikov četniškega »Štajerska bataljona«, ki je izročen poveljstvu karabinjerjev divizije »Isonzo«, je tudi sebe prikrl s psevdonimom, pa domnevam, da je takrat v bataljonu opravljal štabno ali obveščevalno funkcijo.

- 5) Milovan Zelen se omenja 24. avgusta 1942 kot pripadnik četniške patrulje, ki je vdrla v vas Suhadol in kmetu **Padersiču** izropala dom in nazadnje hišo zažgala¹².

Mnenje avtorja: Milovan Zelen ni bil navadni član patrulje, temveč vodja ali pa vsaj spremljevalec.

- 6) Dne 30. avgusta 1942 je večji del »Štajerskega bataljona« že zgodaj zjutraj krenil na pohod proti Otočcu in sodeloval v italijanski ofenzivi proti partizanom¹³. Zagrešili so nekaj zločinov nad partizani in njihovimi sodelavci.

- 7) Kurat **Nande Babnik**, samozvani »zastopnik škofa Rožmana pri beli gardi na Dolenjskem«, je pred odhodom v Vatikan s škofom Rožmanom, 30. oktobra 1942 napisal nekakšno spomenico, ki jo je izročil Italijanom. V njej je za slabo stanje med četniki obtožil častnike: **Janka Debeljaka**, **Draga Tomažiča**, Milovana Zelena, **Radovana Slanca** in druge¹⁴.

¹¹ Ibidem, str. 310–312, priča Dobrivoje Vasiljević, kapetan VKJ, ujetnik 27. 11. 1942.

¹² Ibidem, str. 327.

¹³ Ibidem, str. 331, Jakošev dnevnik.

¹⁴ Ibidem, str. 368, Babnikov arhiv.

Mnenje avtorja: Ker je bil Drago Tomažič načelnik štaba, je verjetno, da je bil Milovan Zelen obveščevalni častnik, najmanj podporočnik, tudi odgovoren za varnost v četniški enoti – tudi kot Mvac!

Kje in kaj je počel Milovan Zelen - Slavko po porazu slovenskih četnikov v Grčaricah septembra 1943 oz. po kapitulaciji Italije, ni podatkov. Če je od septembra 1942 do oktobra 1944 deloval kot četniški oz. britanski obveščevalec v Trstu, potem bi odgovor vsekakor našli v gestapovskih dokumentih novembra 1944, ko je bil v Trstu aretiran in tudi ustreljen. Gestapovci so podobne dogodke vedno podrobno dokumentirali.

Kot rečeno sem nazadnje poiskal podatke o Milovanu Zelenu v Italiji in ZDA, pa jih tudi predstavljam.

Italijanski (OVRA):

V obstoječem centralnem policijskem arhivu v Rimu, ki hrani tudi podatke zloglasne OVRE¹⁵, so zabeleženi, poleg Danila Zelena, tudi naslednji podatki (v prevodu): **Zelen Milovan, rojen 1909, Senožeče, uslužbenec v zasebnem podjetju, antifašist, emigrant v Jugoslaviji, obdobje arhivske obdelave 1930–1940, ovojnica 5562, fascikel 065167.**

Seveda, obsežen dosje bi bilo potrebno odpreti v Rimu in slovenski javnosti predstaviti zanimive dokumente za zgodovino organizacije TIGR. Skoraj ne verjamem, da so ga naši raziskovalci spregledali, saj se vendarle nahaja v isti ovojnici (5562) kot fascikla Danila Zelena!

Ameriški (CIA):

Po nasvetu prijatelja R. K. sem obiskal tudi javno objavljene arhive ameriške CIE¹⁶ in pregledal britanski zapisnik zaslišanja podpolkovnika Karla Novaka leta 1945 v Italiji, sicer mojega »znanca«¹⁷, ki je kasneje prestopil k Američanom in postal pripadnik CIE v Grčiji.

Na veliko presenečenje sem zasledil, da je v dveh točkah omenil Milovan Zelena - Slavka, saj ga v svojem »zaupnem poročilo« sploh ni omenjal. Verjetno so mu zasliševalci povedali, da je takrat sodeloval s SOE, pa ga zato ni navajal. Ostal pa je zabeležen v britanskem zapisniku v dveh točkah, ki je bil poslal CIA v Washington (Priloga – 4). Konkretno se navaja sledeče:

¹⁵ <http://dati.acs.beniculturali.it/CPC/>

¹⁶ OSS – SSU – CIG EARL Y CIA DOCUMENT.

¹⁷ Marijan F. Kranjc, *Plava garda – poveljnikovo zaupno poročilo*, Pro-Andy, Maribor – 2006.

- T. 143: **Slavko Juric – Zelen**, bivši član Mihailovićeve organizacije, je tudi nagovarjal radiotelegrafista **Iva Briclja**¹⁸, da se vrne iz Rima v Ljubljano;
- T. 144: Novak je zavrnil, da se posvetuje z Juricem, ki je imel stik z **dr. Antonom Krošlom**¹⁹ v Ljubljani, ki ni vlival zaupanja.

Mnenje avtorja: Iz povedanega izhaja, da se je verjetno Milovan Zelen po kapitulaciji Italije zadrževal v Rimu in se nahajal v neposredni bližini podpolkovnika Karla Novaka, njegove soproge Jovanke Krištof in radiotelegrafista Ivana Briclja, takrat verjetno že nemškega agenta. Zelen je po vsej verjetnosti bil v Rimu po nalogi dr. Antona Krošla, načelnika DOS (do junija 1944, aretacije). Priimek Juric je Milovan Zelen uporabil že prej, ko je Italijanom izročil seznam 140 pripadnikov lažnega »Štajerskega bataljona«, kjer je navedel: **Juric Janeza Slavko**, 1. 9. 1921, Celje.

Zaključek:

V svoji knjigi o slovenskih četnikih sem zapisal naslednje:

*Ali bi ta status »protifašistov« pripadal tudi slovenskim četnikom? Zakaj ne bi priznali enakega statusa četnikom in partizanom, ki so jih Nemci med leti 1943–1945 zaprli in zatem odpeljali v koncentracijski taborišči Dachau in Buchenwald? Vsekakor bi ta status pripadal pripadnikom Jugoslovanske vojske izven domovine (v Palestini) in tudi pripadnikom zavezniških obveščevalnih centrov v Italiji (Zoran Mušič, Ivo Gregorc, Hrvoj Maister, dr. Ivo Bole in drugi). Tako smo nedavno ravnali s pripadniki organizacije TIGR, z zavezniškimi padalci, ki so bili dejansko pripadniki JViD! Postavili smo jim celo spomenik, nekaterim pa tudi podelili visoka odlikovanja. Vsekakor pa si takšnega »priznanja« ne bi zaslužili pripadniki povojne Matjaževe vojske, ki so vse do 1950 izvajali diverzantsko-teroristične akcije na ozemlju Slovenije*²⁰

To pomeni, da si tudi Milovan Zelen, mlajši brat Danila Zelena, zasluži posthumno priznanje za dvojno protifašistično vlogo: tigrovca in zavezniškega (četniško-britanskega) obveščevalca!

Za vlogo in delovanje v lažnem »Štajerskem bataljonu« pa vsekakor velik minus!

¹⁸ Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, *Plava garda – radiotelegrafist proti poveljniku (Spomini Ivana Briclja, radiotelegrafista in kapetana JViD)*, Nedeljski dnevnik, 3 nadaljevanja 11/12. 2006.

¹⁹ Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, *Dr. Anton Krošl, zgodovinar, profesor, publicist, pesnik, politik, krščanski socialist in četniški obveščevalec – načelnik DOS*, www.freeweb.t-2/Vojastvo/ (objavljeno 2008).

²⁰ Marijan F. Kranjc, *Plava garda – poveljnikovo zaupno poročilo*, Pro-Andy, Maribor – 2006.

Priloga – 1:

Alojz Rebula je v *Družini* 11. 3. 2001 objavil članek z naslovom *Mučenec na obveščevalni niti polkovnika Vauhnik*, v katerem je tudi napisal:

*Placido Cortese ... Kot urednik lista "Il Messaggero di Sant Antonio" - Glasnik sv. Antona (naklado mu je dvignil na 900.000 izvodov) je razpredel široko omrežje znanstev, da je lahko med vojno pomagal, kjer je le mogel. Danes še živijo nekateri Slovenci, ki so bili leta 1942 internirani v taborišču Chiesanuova pri Padovi in ki se gotovo spominjajo drobnega, šepajočega redovnika v črnem habitu in z naočniki, ki je pomagal taboriščnikom, kolikor je mogel. Po kapitulaciji Italije 8. septembra se je v kaosu tistih dni njegovi razdajalski vnemi odprlo še širše, tudi nevarno področje: vojni ujetniki, Judje, Čehi, partizani, zavezniški ujetniki, ki jim je pomagal do morja, kjer so jih čakale zavezniške podmornice. Verjetno je obveščevalna nit, ki jo je genialni polkovnik Vauhnik speljal iz Ljubljane prek Trsta, Padove in Milana v Švico, težko obšla protinacističnega in vsestransko obvešččenega redovnika. A tudi p. Placido je imel svojega Judeža, intimnega hrvaškega prijatelja, ki ga je 8. oktobra 1944 pripeljal v roke mariborskemu slovenskemu odpadniku in gestapovcu **Fritzu Verdniku**. Čakalo ga je podzemlje Gestapa na Oberdankovem trgu v Trstu, kjer ga je srečal tudi slikar Mušič.*

Najstrašnejše mučenje, od pretepanja do lomljenja prstov, mu ni odprlo ust, da bi izdal svoje sodelavce. Neka gospa se ga spominja, kako ga je slišala polglasno moliti v njegovi celici ...

Zaradi opisanih značilnosti, ki so zaznamovali življenje in smrt tega manjšega brata, je tržaška škofija v začetku leta 2002 sprožila postopek za njegovo beatifikacijo:

EVGEN RAVIGNANI

TRŽAŠKI ŠKOF

**Postopek, da bi bil razglašen za blaženega in svetnika
BOŽJI SLUŽABNIK P. PLACIDO CORTESE
iz reda manjših bratov - minoritov**

Priloga – 2:

Rudolf Cvetko. Prvi slovenski olimpijnik

Narodni muzej Slovenije – *Prešernova*, 25. maj 2006 - 28. avgust 2006.

Rudolf Cvetko (Senožeče 1880 - Ljubljana 1977) je prvi Slovenec z osvojenjo olimpijsko medaljo. Na 5. olimpijskih igrah v Stockholmu leta 1912 je Cvetko kot član avstrijske sabljaške reprezentance osvojil srebrno olimpijsko medaljo v sabljanju. V obdobju 1904-13 je bil najprej učenec, nato pa učitelj sabljanja v priznanem Vojaškem inštitutu v Dunajskem Novem mestu. Prvo svetovno vojno je Cvetko končal kot stotnik 16. pešpolka, po končani vojni pa je služil kot orožniški častnik v Kočevju vse do svoje predčasne upokojitve leta 1926. Postal je član ljubljanskega sabljaškega krožka, ki se je spomladi leta 1929 organiziral kot sabljaška sekcija športnega kluba Ilirije. Postal je njen načelnik in uspešen sabljaški učitelj, opravljal je visoke funkcije v jugoslovanski sabljaški zvezi in slovel kot strog in pravičen sabljaški sodnik. Njegovi učenci so do leta 1941 osvojili štiri naslove državnega prvaka v članski in dva naslova v mladinski konkurenci. Po letu 1945 so njegovi učenci osvojili dva naslova v članski in devet naslovov v mladinski konkurenci.

Z organizacijo sabljaških inštruktorskih tečajev je postavil Cvetko temelje slovenskemu društvenemu sabljaškemu športu, strokovnemu kadru pa je s teorijo in metodiko sabljanja s sabljo in floretom postavil temeljni teoretični deli. Bil je tudi predavatelj sabljanja na Akademiji za igralsko umetnost (danes AGRFT) in Inštitutu za telesno vzgojo v Ljubljani (danes Fakulteta za šport). Za svoje uspešno delo je prejel vrsto državnih in društvenih priznanj, med drugimi Bloudkovo nagrado. Cvetko je bil predhodnik olimpijskega gibanja pri nas, ki kot prvi stoji na čelu ponosnih slovenskih olimpijskih šampionov. Njegovi prestižni športni in pedagoški uspehi bodo ostali zapisani v analih slovenske športne zgodovine.

Priloga – 3:

počasi izseljevali, deloma zaradi političnih, deloma zaradi ekonomskih pritiskov. Leta 1926 je po nekajletnem propadanju prenehala delati pivovarna Adria, kjer je prej delalo 40-50 stalno zaposlenih delavcev, v sezoni pa se je število povzpelo tudi do 100. Nekaj delavcev je odšlo v Trst k Dreherju, večina pa se jih je izselila v Argentino ali Jugoslavijo. Tako je število prebivalcev na Senožeškem od l. 1910 do 1946 padlo za 37%.⁸²

Odpor

Italijanskemu nacionalističnemu pritisku in fašističnemu terorju so se začeli upirati najprej mlajši Tržačani slovenskega rodu.

Danilo Zelen.

Po prisilni ukinitvi zadnjih slovenskih društev in kulturnih ustanov so začeli konec leta 1927 vrstili atentati, sabotaže, požigali so šole, ki so bile glavna središča poitalijančevanja otrok. Ob prvem udarcu, ki ga je ta dejavnost doživela s prvim tržaškim procesom leta 1930, so spomladi 1929 začeli snovati jedro gibanja primorski emigranti v Ljubljani. V vodstvu organizacije, ki je dobila ime TIGR (Trst, Istra, Gorica, Reka), je sodeloval tudi Danilo Zelen, sin trgovca Ivana in vnuk senožeškega župana ter deželnega poslanca Jožeta Zelena iz Senožeč. Danilo Zelen (1907-1941) je pri svojih 22-ih letih postal vodja terorističnih akcij organizacije TIGR v Juljski krajini v tridesetih letih in več kot deset let med italijanskimi karabinjerji gotovo najbolj iskana oseba v teh krajih. Umril je v spopadu s karabinjerji 13. maja 1941 na Mali gori nad Ribnico. To je bil prvi oboroženi spopad med Slovenci in italijanskim okupatorjem po vključitvi Jugoslavije v drugo svetovno vojno.

Razen ubitega italijanskega cestarja septembra 1929 "V ključu" pri Senožečah, ki so ga menda ubili pripadniki Orjune (Organizacija jugoslovanskih nacionalistov) izza rapalske meje, ni znanih tigrovskih akcij. Danilo Zelen naj bi se domačemu kraju celo namerno izogibal, da ga ne bi kdo spoznal. Vendar to še ne pomeni, da tu ni bilo organiziranih ljudi. Kot pričajo sodobniki, so se brata Danilo in Milovan Zelen, brata Jakob in Tone Krebelj ter Ferdo Bidovec iz Trsta v Senožečah sestajali vsekakor pred marcem 1928, ko sta brata Krebelj emigrirala v Argentino.

Sestri Krebelj se spominjata tudi pušk.⁸³ Vrtnik Danila Zelena, Filip Prekrsky se spominja, da ga je Zelen neko noč posvaril, naj se znebi vse prepovedane propagandne literature, ki so jo takrat širili. Prekrsky je takoj obvestil še Zorana Gorca iz Senožeč, ta pa Toneta Martinčiča Špoljka iz Gabrč, ker so bili povezani v trojko. Prekrsky je takrat vedel še za Andreja Ferfilo Tehenta, ki je bil povezan v drugi trojki. Naslednji dan so res vsi omenjeni imeli hišne preiskave.⁸⁴

Pred prvim tržaškim procesom (1930) sta v Senožečah delovali vsaj dve trojki, ki ju je, verjetno spomladi 1930, Zelen posvaril pred hišnimi preiskavami, češ da so izdani. Tako so se izognili aretacijam. V tridesetih letih je na Senožeškem delalo za TIGR več kot 10 ljudi, vendar naj bi se po letu 1935 v krajevni organizaciji začela razhajanja glede ljudskofrontnega povezovanja. Gibanje TIGR se je v boju proti italijanskemu fašizmu leta 1935 povezalo s Komunistično partijo Italije v t.i. Ljudsko fronto. Proti večini, ki se je z zvezo s komunisti strinjala, je menda nastopilo nekaj posameznikov, zlasti brat Danila Zelena Milovan, ki so zagovarjali navezavo samo na Jugoslavijo s kraljem na čelu, kot na edino rešiteljico, medtem ko so imeli komunisti predvsem druge cilje.⁸⁵

Ervin Dolenc, *Senožeče, Skupnost na prepihu*, Kronika, Ljubljana – 1994.

Priloga – 4:

143. In early December, NOVAK came down with a serious attack of pneumonia and was forced to stay in bed until the middle of January 1944. In this condition it was impossible for him to supervise the activities of JEVDJEVIC, W/T operator BRICELJ, and the others, all of whom soon came into contact with persons contrary to the MIHALOVIC organization and to NOVAK. BRICELJ especially was subjected to pressure in an effort to persuade him to stop working for NOVAK and to break off the contact with MIHALOVIC. By the Clericals in Rome as represented by GODINA, by General RUPNIK's Domobran circles, and by Dr. KROSELJ, BRICELJ was asked to come over to the opposition and to return to Ljubljana. Slavko JURIC @ ZELEN, an ex-member of the MIHALOVIC organization, also attempted to persuade BRICELJ to return.
144. This situation was especially critical, as the loss of BRICELJ, NOVAK's only remaining W/T operator, would force suspension of the contact with MIHALOVIC, and would make impossible the project of establishing direct contact with Allied headquarters in Bari; this latter project was planned in agreement with British Major MANDERS and Monsignor O'FLAHERTY in order to speed up and increase efficiency of service. As BRICELJ had arranged technical details of the service with MANDERS, there was a possibility that the former might possibly misuse the future link with the Allies in Bari if he were not under close supervision. NOVAK therefore refused to confer further with JURIC, and cut off his contact with Dr. KROSELJ in Ljubljana who had proved not to be loyal.

Zaslišanje podpolkovnika Karla Novaka v Italiji, 19. 5. 1947

(Vir: OSS – SSU – CIG EARL Y CIA DOCUMENT,

Subject: Lt. Col. Karlo Novak – Activities 1941–1946)